

İŞBİRLİĞİ İSTİYORSAK

Hilmi ÇELİK

Günümüz literatürü, kütüphaneciler arası işbirliği konusunda, oldukça zengin sayılabilecek bir düzeye gelmiştir. Özellikle son bir kaç yıl içerisinde, bu konuda, her seviyede araştırma yapılmıştır. Gönül isterdi ki araştırma konusu olarak bu denli önem kazanan bir konu uygulamada da aynı ilgi ve anlayışı bulsun. Konu gerekli ilgi ve anlayışı bulmadı veya bulamadı diyerek olumsuz bir düşünce ile yazımıza başlamak istemiyoruz, ama gösterilen ilgi ve anlayışın yeterli olmadığı hususunu belirtmek isteriz.

Biz burada işbirliği kavramının felsefesine ve tekniklerine girmek durumunda ve niyetinde değiliz. Değinmek istediğimiz husus, kavram olarak işbirliği ile bunun uygulanması arasındaki sorunlardır.

İşbirliği neden gerçekleştirilemiyor diye bir soru yöneltildiğinde her halde akla şu unsurlar gelir :

I — İşbirliğini gerçekleştirecek ve kuruluşlar arası daha sıkı bağların kurulmasını gerekli kılacak, herkesin sahip olduklarının bir listesi niteliğinde olan toplu katalogların yokluğu;

Toplu kataloglar kütüphaneler arası işbirliği için vazgeçilmez kaynaklardır. Bu kaynaklar ödünç almada rehberlik rolü oynadığı gibi satın almada da öncelikle danışılması gereken bir kaynak niteliğindedir. Böyle bir kaynak ve işbirliğine inanmış bir kişi kütüphanesinin daha iyi hizmet vermesini gerçekleştirirken, daha az harcama ile daha çok materyale ulaşma olanağına da kavuşacaktır. Bir de bunu bölge ya da ülke açısından düşünürsek kazanç hem kütüphaneciler, hem araştırmacılar ve hem de kuruluşların bütçeleri yönünden olacaktır. Bir kaynağa ulaşma olanağı sağlandıktan sonra onun sizin veya komşu kütüphanenin raflarında duruşu büyük bir sorun olmasa gerek, hele bir de bunun karşıtı hiç bulmamak ise.

Ülkemizde toplu kataloglar alanında son yıllarda büyük sayılabilecek atılımlar olmuştur. Özellikle Türdok'un desteğiyle hazırlanan Ankara ve İstanbul Süreli Yayın Toplu Katalogları bu ihtiyacı duyanlara çok büyük ışık tutmuştur kanısındayız. Ama ne var ki kaynaklar yenilenmedikçe, gerekli ekler gerekli süreler içerisinde çıkarılmadıkça, kütüphaneler arasındaki iletişim tekrar çıkmaza girmekte, yine yıllar öncesi gibi herkes «kendi başının çaresine bakmak» zorunda olduğunu hissetmektedir. Örneğin şu anda elimizde olan süreli yayın toplu kataloglarının her ikisi de 1971 tarihini taşır. Oysa ki 1971-1975 döneminin bu kataloglara söyleyecek ve ekleyecek pek çok şeyleri olsa gerek. Ayrıca bu katalogların bir yararı da gerçek durumumuzu göstermek yönündendir. Eğer bu katalogları dikkatlice incellerseniz süreli yayınların kütüphanelere dağılımı konusundaki cömertliği apaçık görürsünüz. Bir yandan bütçe sıkıntısı içerisinde kıvrılırken bir yandan da böylesine «hovardaca» harcama yapmada hakim olan tutum ve zihniyeti değerlendirmek mümkün değildir. Sanırsınız ki kısa süreli bir değerlendirmeden sonra siz de «bu ülke bu kadar zengin değildir» demekten kendinizi alamayacaksınız. Diyeceksiniz acaba bu toplu kataloglar duplikasyonu önledi mi? Buna evet demeyi ne kadar çok isterdik ama sanmıyoruz. Bunu, eğer hazırlanabilirse, toplu katalogların yenileri ve ekleri daha açıkça gösterecektir.

Ekleri çıkmadığı için süreli yayın toplu katalogları hakkında dert yanarken, işlemin diğer yarısı olan kitaplar toplu katalogunun henüz hiç hazırlanmamış olduğunu belirtmek isteriz. Üstelik şu ana kadar bu konuda herhangi bir çalışma olduğuna dair bir bilgi sahibi de değiliz. Eğer bu konuda bir çalışma varsa bunu duymaktan ve desteklemekten mutlu olacağız. Milli Kütüphane tarafından kütüphanelerden istenilen kartların ne durumda olduğu, bu projenin hâlâ devam edip etmediği ve bu kartlar hakkında ne gibi bir işlem düşünüldüğü ise bilgilerimizden uzaktır. Bu düzeyde bir toplu katalog hazırlanmasının oldukça çok teknik zorlukları vardır. Teknik hizmetlerde işbirliğinin olmaması, hazırlanacak toplu kataloglarda verilen künyeler açısından oldukça karışıklıklar doğuracaktır. Herşey düzgün olsa bile hazırlanma olasılığı pek görülmeyen kitap toplu kataloglarının bu şartlar altında hazırlanması tamamiyle imkânsız gibi görünmektedir. O halde işbirliğinin temelini teşkil eden denebilecek asıl halkalardan birisi kopmuş olmaktadır. Bu yüzden işbirliği düşünülürken öncelikle bir kitaplar toplu katalogunun, hiç olmazsa referans kitapların, bir katalogunun hazırlanması şeklinde düşünülmelidir. Neden biz kütüphaneciler bir araya gelip bu sorunu halletmek yoluna gitmeyelim. Bu sorunu bizden başka hiç kimse çözümlenemez. Bizim parmaklarımız değmedikçe hazırlanacak bütün kataloglar tam olmaktan uzaktır.

Değilmi ki, bir standardlaşmadan her yönü ile uzağız, öyleyse belirli standartlar içerisinde bilgi isteyenlere yardımcı olalım. Örneğin hazırlanabilirse süreli yayınlar toplu katalogunun yeni edisyonu için gerekli bilgiyi kendimiz hazırlayalım, daha doğrusu kataloga girerek sergilenecek malımızı kendimiz tesbit edelim. Böylece toplu katalog hem daha çabuk hazırlanacak, hem de daha güvenilir olacaktır. Ne dersiniz kendi kütüphanenizin kayıtlarını aktarmağa hazır ve istekli misiniz ?

II — Kütüphanecilerin böyle bir işbirliğine girme yetkisinin bağlı olduğu kuruluş içerisinde kendisine verilmemesi;

İdari organizasyon yönünden pek çok değişik tablolar içerisinde olan kütüphaneler, kütüphanecilerin yetkileri yönünden de ortak bir düzeye gelememişlerdir. Görüşmelerimiz, bir kısım kütüphanecilerin karar verme ve tatbik etme yetkisinde olmadığını ortaya çıkarmıştır. Sorunu çözümlenecek kişi olarak gördüğümüz kütüphaneci gerekli yetkiye sahip olmayınca da soruna gerçekçi olarak yaklaşmak mümkün olmayacaktır. Öyle ise öncelikle, kendi kendimizi, kuruluşu işbirliğine götürecektü düzeye getirmemiz gerekecek. Bu ise ya akıllı kişisel zorlamalarla, ya da dernek aracılığıyla gerçekleştirilebilir. İncancımız odur ki, kişi olarak böyle bir işbirliğine kafa, enerji ve yetki olarak hazır isek, sorunun çözümüne o denli yaklaşmış oluruz.

III — İşbirliği kavramının tefsiri;

İşbirliği konusunda sıkı bağların kurulmasında etken rol oynayan asıl unsurlardan birisi de kuruluşları tarafından işbirliği kavramını istenilen şekilde değil de, kişilerin istedikleri şekilde tefsir etmeleridir. Örneğin iyi organize edilmiş kütüphaneler, genellikle ağırlığı taşıyacağı için, işbirliği bağlarından uzak kalmayı tercih etmektedirler. Belki de bir bakıma haklılar denilebilir. Çünkü örnekler göstermiştir ki, herkese milyonluk koleksiyonunu açan bir kütüphane, sadece 300 - 500 ciltlik koleksiyonu olan bir kütüphaneden bir dokümanı ödünç alamamıştır. Bu noktada, kanımızca, yapılacak iş «benim malım bende kalır» zihniyeti ile «istediğimi alayım ama benden bir şey istemesinler» zihniyetini ortadan kaldırmaktır.

IV — Mevcut kütüphanelerin bir kısmının böyle bir organizasyon içerisinde görev alacak düzeyde olmayışı;

Kanımızca işbirliğini belirli politika içerisinde yürütememenin asıl sebeplerinden birisi budur. Oysa organizasyon yokluğu nedeniyle duymadığımız, dolayısıyla ulaşamadığımız pek çok kuruluş ve bu kuruluşlar-

da bekleyen kaynaklar vardır. Öncelikle bu halka içerisine girecek kuruluşlar varlık ve mevcudiyetlerinin gerekliliğini, böyle bir işbirliğine tanzım ve zihniyet yönünden hazır olduklarını ispatlamalıdır.

Bize göre işbirliği için ilk adım, işbirliğinden en çok kazançlı çıkacaklar tarafından atılmalıdır. Bunlar ise küçük kütüphanelerdir.

Sonuç olarak şunu söylemek isteriz ki, öncelikle biz kütüphanecilerin çözüme ulaştırması gereken, basit ve basit olduğu kadar da temel oluşu yönünden vazgeçilmez, sorunlar vardır. Bu sorunları genel olarak şöyle sıralayabiliriz :

1. Gerçekten bir işbirliğine ihtiyacımız var mı? Zaman, enerji ve fedakârlık isteyen bir komisyona katılmak istenir mi ?

2. Bu toplantıya katılan kişiler, en azından, temsil ettikleri kuruluş adına karar verme durumundalar mı ?

3. Kütüphaneci bu konudaki «karar verme» yetkisini eline alabilmiş midir ?

4. İşbirliği hangi düzeyde olacak, böyle bir işbirliği çemberine girmek için şartlar ne olacak; üye kuruluşlara ne yetki verilecek, bu kuruluşların sorumlulukları neler olacak ?

5. Toplu katalogların editörlüğü ile basım ve dağıtım işlemlerini bir kuruluş üstlense, biz detayı toparlayabilir miyiz ?

6. Daha önceki toplu katalogları hazırlayan Türdok sosyal ve beşeri ilimler konusunu yine kapsamına almak istemezse bu sorunu çözümler miyiz ?

Eğer bu suallere cevaplarınız olumlu değilse işbirliği denen şey «ölü» bir kavram olmaktan öteye gidemez demektir. Hal böyle olunca da artık bu konuda uzun uzun ne yazmağa, ne düşünmeğe, ne de araştırma yapmağa gerek yok demektir.